

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 510040/4

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד, הרב דוד גרוזמן, הרב אברהם דב זרביב

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד רינה פוליטי)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד ליאורה אוחנה)

הנדון: שימוש בלעדי בנכס משותף – מתי מחייב בתשלום דמי שימוש ומה גדרי החיוב?

החלטה

בפנינו תביעה רכושית.

התבקשו סיכומי הצדדים באשר לשלושה גורמים בתיק, שיפורטו להלן.

נזכיר, בהחלטת בית הדין מיום ג' בסיוון תשע"ו (9.6.16) נקבע:

הצדדים יגישו סיכומים במקביל בתוך שלושים יום באשר לשלושת הנושאים האחרונים שלא הוכרעו, אלו המצוינים לעיל (מזונות עבר, כתובה ודמי שימוש).

הסיכומים לא יעלו על ארבעה עמודים (לכלל הנושאים) בגודל אות וגופן המקובל.

לאחר קבלת הסיכומים, בית הדין ישקול הכרעתו, ובכך יזכו הצדדים להגעת התיק לסיומו לאחר שנות התדיינות רבות.

ואכן הוגשו לבסוף סיכומי שני הצדדים.

ראשית נחל מהסוף – תיאור התקרבות להגעה להסכם כולל, ופתיחת ההליך מחדש.

השתלשלות העניינים בתיק מתוך החלטות קודמות

ראשית נצטט מתוך האמור בהחלטת בית הדין מיום י"א באדר ב' תשע"ו (21.3.16) באשר למתווה המוצע לסיום הסכסוך:

בהסכמת הצדדים, בית הדין שוחח בנפרד עם כל אחד מהצדדים בניסיון לצמצם את המחלוקות, ברם לא הושגה ההסכמה המיוחלת.

ובכן, טרם פסיקה בשלושת הגורמים האחרונים האמורים (מזונות עבר, כתובה ודמי שימוש), בית הדין מעלה הצעתו כי הנתבעת לא תתבע כתובה ופיצוי, כן לא תתבע השבת מזונות למפרע, ובתמורה התובע לא יתבע תשלום לדמי שימוש. בהמשך לכך מוצע כי בקיזוז חלקה של האישה בדו"ח האקטואר לפי האופציה השנייה, ועוד חלקה של האישה במחצית החשבון המשותף, כולל איזון מחצית הסך שהתובע משך כפי שהובא לעיל במסגרת החלטה זו,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הנתבעת תעביר לתובע את ההפרש (בערך כ-20,000 ש"ח) תמורת מחצית דירתו, וכל הדירה תעבור על שם האישה, וכל החשבון המשותף יעבור על שם התובע.

בית הדין ממליץ כי הצדדים יאשרו הסכמה זו בתוך שלושה ימים. אם תתקבל הודעת מי מהצדדים כי לא הושגה הסכמה כנ"ל, ואף בלא כל נימוק, בית הדין ישקול הכרעתו בשלושת הגורמים (התביעות) הנ"ל.

אין להגיש טענות חדשות או הצעות אחרות (או מותנות) החורגות במשהו מההצעה הנ"ל.

ככלל, בית הדין ממליץ לצדדים להגיע להסכם המוצע, ובכך להביא את התיק לסימו, ולא להסתכן בהחלטות שיפוטיות נוספות, אשר עלולות לגרום לאי נוחות בקרב צד זה או אחר.

לפנים משורת הדין, ומתוך אמונה כי כל הסכמה עדיפה על החלטה שיפוטית, בית הדין הוציא החלטתו מיום ג' באייר תשע"ו (11.5.16) בה נאמר כי:

תגובת ב"כ האישה הוקראה.

בית הדין מצר על כך שהצדדים וב"כ לא הגיעו להסכמות בהמשך לאמור בהחלטת בית הדין מיום י"א באדר ב' תשע"ו (21.3.2016) ואף מביע פליאתו על כך.

בית הדין עדיין מעוניין כי תושג הסכמה בשלושת הגורמים האחרונים.

לשם כך יקבע דיון גישור לאחד מימי רביעי בפני דיין יחיד הח"מ, ככל שלא תתקבל התנגדות הצדדים לכך.

כן נזכיר האמור בהחלטת בית הדין מיום כ"ד באייר תשע"ו (1.6.16) לאור הדיון שהתקיים לאחר שהוחלף הייצוג של האישה:

ברם, כיום מתברר כי ב"כ האישה מבקשת דחיית דיון בשל חוסר התארגנות בתיק לאור קבלת הייצוג לאחרונה, אך בית הדין לא יוכל לאפשר דחייה נוספת. אף שבית הדין ביקש להביא את הצדדים להסכמה, אין זה במחיר דחיית ההליך פעם נוספת. נזכיר, ההליך נמשך כבר שנים רבות, ואין כל הצדקה להטיל על התובע הוצאות נוספות בדמות דיון נוסף או הימשכות ההליך, כאשר התיק כבר מוכן להכרעה.

לאור האמור, בית הדין דוחה את הבקשה לקביעת דיון נוסף, ויכריע בסוגיות הפתוחות שבתיק.

אך, לפנים משורת הדין, בית הדין מוכן לצעוד לקראת הנתבעת, ולאפשר לב"כ הצדדים חלון הזדמנויות אחרון בן שבעה ימים לשם הגעה להסכמות בתיק.

ברם, אם תתקבל הודעת אחד מהצדדים כי לא הושגה הסכמה, תהא הסיבה אשר תהא, בית הדין ישקול הכרעתו בתיק.

בית הדין, בהכירו את ב"כ שני הצדדים, סבור כי הן תוכלנה לעמוד במשימה.

כאמור בהחלטה קודמת, בית הדין ממליץ לצדדים להגיע להסכם המוצע בהחלטה הנ"ל, ובכך להביא את התיק לסימו, ולא להסתכן בהחלטות שיפוטיות נוספות, אשר עלולות לגרום לאי נוחות בקרב צד זה או אחר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברם, הסכמה לא הושגה עד כה, ובהחלטת בית הדין מיום ג' בסיוון תשע"ו (9.6.16) נקבע:

[...] ברם, התקבלה הודעת ב"כ הנתבעת כי לא הושגה הסכמה, וכי היא מבקשת דיון הוכחות.

ובכן, למעשה, בית הדין כבר חיווה דעתו באשר לעניינים שעדיין נותרו להכרעה, וחיווה דעתו באשר לכך אף בהחלטות המצוטטות מעלה. תיק זה מתנהל כבר שנים רבות, משנת 2011, וכל מכלול הסוגיות כבר נשמעו בהרחבה, כולל שמיעת טענות הצדדים בהרחבה והבאת ראיות רבות. עד לעת האחרונה, חרף ההחלטות שניתנו, בהן אף נאמר שבית הדין יכריע בסוגיות הפתוחות ככל שלא תושג הסכמה, לא הוגשה כל השגה באשר לכך בדמות ערעור לערכאה עליונה וכד' ומשכך החלטות אלו הן חלוטות. הדבר היחיד שהשתנה הוא שעתה הנתבעת החליפה ייצוג משפטי, ובאת כוחה החדשה מבקשת להתחיל לנהל את התיק מחדש, אך בית הדין, שכבר הודיע לצדדים בהחלטות אחרונות שהגענו לישורת האחרונה טרם הכרעה, לא יפתח את התיק לדיונים מחודשים.

לאור האמור, ייתן עתה בית הדין את הכרעתו בסוגיות שנשארו פתוחות.

נזכיר, במסגרת החלטת בית הדין מיום י"א אדר ב' תשע"ו (21.3.16) נאמר:

[...] ובכן, טרם פסיקה בשלושת הגורמים האחרונים האמורים (מזונות עבר, כתובה ודמי שימוש), בית הדין מעלה הצעתו כי הנתבעת לא תתבע כתובה ופיצוי, כן לא תתבע השבת מזונות למפרע, ובתמורה לכך התובע לא יתבע תשלום לדמי שימוש. בהמשך לכך מוצע כי בקיזוז חלקה של האישה בדו"ח האקטואר לפי האופציה השנייה, ועוד חלקה של האישה במחצית החשבון המשותף, כולל איזון מחצית הסך שהתובע משך כפי שהובא לעיל במסגרת החלטה זו, הנתבעת תעביר לתובע את הפרש (בערך כ־20,000 ש"ח) תמורת מחצית דירתו, וכל הדירה תעבור על שם האישה, וכל החשבון המשותף יעבור על שם התובע.

הצדדים יגישו סיכומים במקביל בתוך שלושה ימים באשר לשלושת הנושאים האחרונים שלא הוכרעו, אלו המצוינים לעיל (מזונות עבר, כתובה ודמי שימוש).

הסיכומים לא יעלו על ארבעה עמודים (לכלל הנושאים) בגודל אות וגופן המקובל.

לאחר קבלת הסיכומים, בית הדין ישקול הכרעתו, ובכך יזכו הצדדים להגעת התיק לסיומו לאחר שנות התדיינות רבות.

המבקשת הגישה בקשה לעיכוב ביצוע החלטת בית הדין בגין ערעור שהוגש, ובהחלטת בית הדין מיום כ"ד בסיוון תשע"ו (30.6.16) נדחתה בקשתה, וכך נאמר שם:

בקשה לעיכוב ביצוע החלטת בית הדין מיום ב' בסיוון תשע"ו (8.6.2016) הוקראה.

בית הדין לא נעתר למבוקש.

החלטת בית הדין הנ"ל ניתנה לאחר שנות התדיינות רבות, כולל עשרות רבות של החלטות שכבר נתנו בתיקים השונים, והיא מושכלת ואף מנומקת מתוכה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

למעשה, נקודת הסיום המתוארת בהחלטה הנ"ל הייתה כבר מוסכמת על ידי הצדדים ובאות כוחם, שלא ערערו או הלינו על כך מעת ההחלטה מיום י"א באדר ב' תשע"ו (21.3.2016) ועד היום, עד שב"כ הנתבעת התפטרה מייצוג הנתבעת, והנתבעת בחרה עו"ד אחרת שתייצג אותה מעתה.

אף לצדדים מגיע לסיים ההליכים ביניהם בשלב מסוים בחייהם, ולא להתכתש במשך שנים כה רבות, על כל המשתמע מכך.

לבסוף הוגשו אף סיכומי הנתבעת.

כיום, בהמשך להחלטת בית הדין מיום ה' בתמוז תשע"ו (11.7.16) ולאחר כמה דחיות מועד מצד הנתבעת בהגשת הסיכומים, כולל אי קבלת החלטה לעיכוב ביצוע מאת בית הדין הגדול עד היום, בית הדין החליט להוציא החלטתו לאלתר.

כאמור בהחלטות קודמות, הסיכומים התבקשו באשר לשלוש מחלוקות שלא נפתרו עד היום בנושאים: מזונות עבר, כתובה ודמי שימוש. בית הדין לא יתייחס לאמור בסיכומי הצדדים שחורג מעבר לנושאים הנ"ל, ואף אם יזכירם, לא יוציא החלטות באשר לנושאים העודפים.

סיכום טענות התובע

ואלו תמצית טענות התובע העולות בסיכומיו, המתייחסות לנושאים שהתבקשו להכרעה:

- יש לפרק את השיתוף. יש למנות את באי כוח הצדדים ככונסים או למנות כונס חיצוני למכירת הדירה.
- האישה תישא בעלות תשלומי ההוצאות השייכים לדירה.
- מחלקה של האישה יושבו לתובע כספים על פי החלטות בית הדין כמתואר שם בסעיף 4 , סה"כ 82,000 ש"ח.
- יש לחייב את האישה בדמי שימוש כמפורט שם, מיום עזיבת הבעל את הבית ביום א' בכסלו תשע"ג (15.11.2012). אז גם הוחלט על גירושין. נקבע מועד גט ליום ה' בכסלו תשע"ג (19.11.2012).
- באשר לתשלום דמי שימוש, כשאחד מבני הזוג גר בבית והשני לא, לא משנה מי האשם באי-המגורים בבית, מי שגר בדירה צריך לשלם לשני דמי שימוש.
- מחודש אוגוסט 2011 הבעל משלם משכנתא, שכירות, והאישה גרה בבית ללא תמורה.
- מתאר את הפן המשפטי בתביעה זו.
- למעשה תובע הבעל דמי שימוש מעת שעזב את הבית ביום א' בכסלו תשע"ג (15.11.2012).
- בית הדין כבר קבע בשלוש החלטות (המתוארות שם) כי הבעל פטור ממזונות אשתו, זאת למרות החלטת בית הדין הגדול. ויש לקבוע כי מה ששילם הבעל והכנסותיו לחשבון המשותף הם כמזונות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

10. באשר לכתובה, בעת הגשת תביעת הגירושין, התובע לא ניהל כל מערכת יחסים עם אישה אחרת וביקש להתגרש מסיבות שמחמת אשתו. אף מדו"ח החקירה עולה שמערכת היחסים הייתה לאחר עזיבת הבעל את הבית.
11. כמו כן, לא ניתן לחייב באיזון משאבים וגם בכתובה.
12. כמו כן, האישה הפסידה כתובתה מחמת היותה מורדת מאישות וממלאכות הבית.

סיכום טענות הנתבעת

ואלו תמצית טענות הנתבעת העולות בסיכומיה, המתייחסות לנושאים שהתבקשו להכרעה:

1. בית הדין קבע שהכתובה תידון לאחר הגט.
 2. אף על פי שהוא מכחיש – הבעל אכן בגד באשתו. הוגשו בעניין שני דו"חות של חוקרים.
 3. אין משמעות לתחילת ביצוע המעקב על ידי החוקרים.
 4. לכן על הבעל לשלם כתובה ופיצוי לאישה.
 5. לנוכח הבגידה, יש לפסוק לאישה את כתובתה ותוספת כתובה מלבד מחצית זכויות הבעל שקיבלה על פי חוק יחסי ממון ואיזון המשאבים.
 6. הבעל הוא שרצה בגירושין, בניגוד לרצון האישה.
 7. התובע מרוויח 9,000 ש"ח 'נטו'.
 8. האישה לא עובדת משנת 2005.
 9. בחודש אוקטובר 2012 הפסיק הבעל לכלכל את הבית ושילם רק חלק מהוצאות הבית.
 10. החלטת בית הדין מיום כ"ו באלול תשע"ג (1.9.2013) באשר למזונות היא שגויה.
 11. בין הצדדים פערי השתכרות משמעותיים. הבעל חשמלאי ראשי בתחום המתח הגבוה, חוקר תאונות עבודה ועוד. את הידע רכש בעת הנישואין.
 12. לכן יש לפסוק לאישה לפחות סך 4,000 ש"ח לכל חודש, מיום המועד הקובע ועד ליום הגט. וכן מהגט ועד לפרישת הבעל מעבודתו ביום י"ג בתמוז תשע"ה (30.6.2015).
 13. באשר לדמי שימוש – ראו תגובת האישה מיום א' בסיוון תשע"ה (19.5.2015) והאמור בדיון מיום י' באדר ב' תשע"ו (20.3.2016). כן נדחתה בקשת הבעל לדמי שימוש בהחלטת בית הדין מיום כ"ו בניסן תשע"ג (6.4.2013).
 14. אף הבן המשותף גר עם האישה בדירה.
 15. יש לפסוק לאישה גם פיצויים בנוסף למזונות ואיזון משאבים וכתובה.
- עד כאן מתוך סיכומי הצדדים, ועתה ניגש לפסיקת הדין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מזונות עבר

הנתבעת דורשת מזונות עבר, עד יום עריכת הגט, וכפי האמור בתביעתה ובסיכומיה. עוד טוענת הנתבעת כי הבעל בגד בה.

נחל בבחינת הטענות ההדדיות של הצדדים מעת פתיחת ההליך.

לשם כך נצטט מתוך החלטת בית הדין מיום ו' בטבת תשע"ב (1.1.12) שניתנה לאחר הדיון הראשון שהתקיים בין הצדדים:

בפנינו תביעת גירושין של הבעל.

האישה מגיבה כי היא רוצה שלום בית.

הצדדים עדיין אינם פרודים במגוריהם וחיים יחד באותו בית.

הבעל מפרט תביעתו: הוא חש מושפל בבית, האישה הוציאה אותו מחדר השינה, מרמה אותו בכספים. ישן בסלון כבר שמונה חודשים על הרצפה. סובל מבעיות גב חמורות. האישה הפסיקה לכבס ולבשל. אין יחסי אישות כבר כמה שנים. האישה מכה אותו ומשחירה את פניו בפני חברים ומשפחה. לא מאפשרת לו לנהוג ברכב. היא מעלימה את הרכב. הוא נאלץ לקנות לעצמו קטנוע קטן. כך זה נמשך שנים.

הבעל טען טענות קשות כלפי אשתו, כולל התדרדרות יחסים מתמשכת הכוללת העדר יחסי אישות במשך שנים.

ונמשיך לצטט משם:

האישה מגיבה: יש פה הרבה שקרים. הבעל היכה אותי. הוא משפיל אותי. אלו גירושין שניים לבעל. הבעל לא בבית בכלל. הבעל מכנה אותי "עובדת רומניה", "גוש בשר".

עוד טוענת האישה כי היא הגיעה רווקה לנישואין והבעל ריסק אותה כלכלית.

האישה טוענת כי כדי להתגרש היא דורשת כתובה ותוספת, ומדגישה כי אינה זכאית לפנסיה.

דהיינו, אף לאישה טענות קשות כלפי הבעל, אך היא דורשת כתובה תמורת קבלת הגט.

ונמשיך ונצטט משם באשר להמשך טענות הבעל כלפי האישה:

ב"כ הבעל מוסיפה: הבעל הכניס את האישה לכספי ירושת אביו. זאת כדי לבנות אמוץ וליצור שיתוף. לאחר מכן האישה השפילה אותו. ברור שהאישה לא רוצה שלום בית. משנת 2008 האישה נועלת את חדר השינה בפניו. הדירה רשומה על שם שניהם אך נקנתה מכספי הבעל מגירושיו הראשונים.

לטענתה, האישה כבר כמה שנים מרחיקה את בעל מחדר השינה המשותף.

ועוד מוסיפה ב"כ הבעל: הצדדים ניהלו משא ומתן, אך עד כה ללא תוצאות. הבעל מוכן לחלוקה שווה בכל. יש לאישה שני חשבונות בנק. הבעל משתכר 6,500 ש"ח לחודש. מאשרת כי אכן בתקופה האחרונה האישה לא עובדת. ב"כ הבעל טוענת כי הם מוכנים לשקול חלוקה לא שווה בדירה כפיצוי לאישה, אך רק בתנאי שהאישה תצא מירושת האב לגמרי. הירושה נמצאת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בחשבון נפרד, אך חשבון זה הוא על שם שני הצדדים. לטענתה, אכן כבר נוהל משא ומתן בין הצדדים לשם הגעה להסכמה כוללת.

ב"כ האישה מגיבה בפן הכלכלי, ומעלה שוב את תביעת מזונות אישה:

ב"כ האישה מגיבה: בחודשים האחרונים האישה לקחה הלוואה מהבנק. הכספים בחשבונות הבנק הם של אביה והיא מיופת כוח שם. החשבון על שם האישה ואביה. האישה נכנסה לירושת הבעל מאביו, וסברה שהכסף יהיה משותף. יש שם 550,000 ש"ח. הבעל לקח משם כבר 120,000 ש"ח.

כן תובעת האישה מזונות זמניים. יש לה התראה לניתוק מים. כן המשכנתא לא משולמת. יש פיגור של ארבעה חודשים. לטענת האישה עניין זה הוא בדחיפות עליונה.

בית הדין הביע התרשמותו במסגרת החלטה הנ"ל שנתנה לאחר הדיון:

לגופו של עניין, בית הדין סבור כי פני שני הצדדים לגירושין, ולא התרשם כי האישה באמת חפצה בשלום בית.

ברם, בין הצדדים אין הסכמות באשר לשאר העניינים הכספיים הפתוחים, כאמור לעיל.

בית הדין פונה לצדדים לנהל משא ומתן רציני ומכובד לגירושין ולגבש הסכם גירושין כולל, בתוך שלושים יום, זאת בהתאם לנתונים ולעובדות שהוזכרו לעיל.

ומכל הנ"ל נמצאנו למדים שני דברים:

א. האישה לא העלתה אז, ברגע האמת ובדיון הראשון שהתקיים, כל טענה באשר לבגידת הבעל. הטענה שעלתה בשלב מאוחר יותר, כי הסיבה שהאישה לא הזכירה זאת משום שבאמת רצתה להגיע לשלום, אינה משכנעת את בית הדין.

ב. לבעל היו טענות קשות כלפי האישה על העדר יחסי אישות במשך שנים רבות ועל סילוקו מחדר השינה. אף לאישה היו טענות קשות כלפי הבעל. הצדדים כבר החלו לנהל משא ומתן להסדר כולל, ובית הדין לא התרשם כי באמת האישה חפצה בבעלה, אלא נהפוך הוא – הרושם שנוצר הוא שהאישה רוצה להגיע להסדר כלכלי נוח מבחינתה, כולל תשלום כתובתה כתנאי להסכמתה להתגרש.

כל הנ"ל לא מעלה עילה לזכאות אישה לכתובתה.

ונוסיף ונבחן את כוונת האישה לשלום בית אף בהתאם לאמור בהחלטות הבאות שנתנו.

דיון נוסף התקיים ביום ח' באייר תשע"ב (30.4.12), וכבר בפתח ההחלטה שניתנה ביום זה, יש התייחסות ישירה לבקשה האישה לשלום בית, ונצטט מתוך האמור בהחלטה:

בית הדין מוצא מקום לציין כי אמנם אף בשלב זה של הדיון האישה שבה וטוענת כי היא חפצה בשלום בית, אך באותה שעה היא מעלה טענות קשות מאוד נגד הבעל, באופן בוטה ובטון של ניכור עמוק, כך שניכר שהיא לא חפצה בשובו של הבעל לתוך חייה לחיי שלום.

וראו אף האמור בסיומה של החלטה הנ"ל באשר לכך:

ב"כ האישה מבקש מבית הדין לבחון את האפשרות לשלום בית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין העיר כבר בדיון כי לאור האמור בהחלטת בית הדין מיום ו' בטבת תשע"ב (1.1.12) על אודות האפשרות לשלום בית, ובהתאם לרושם שנוצר אצל בית הדין אף היום, כפי האמור לעיל, יהיה קשה לבית הדין לאשר בקשה זו.

בית הדין הציג לצדדים להתגרש לאלתר, כאשר שאר הנושאים ידונו לאחר הגט. הבעל הסכים לכך. ב"כ האישה ביקש שהות לחשוב על ההצעה הנ"ל.

כך ששוב בית הדין הדגיש כי אינו מתרשם בכנות טענתה של האישה לשלום בית.

במסגרת החלטה מיום ח' באייר תשע"ב (30.4.12) עלו שוב טענות הצדדים באשר להעדר יחסי אישות כבר כמה שנים, ונצטט טענות שניהם מהאמור שם:

ב"כ הבעל מגיבה: האישה מעשנת שתיים וחצי חפיסות סיגריות ליום. מוציאה אלפי שקלים על חוקרים פרטיים. האישה מממנת דלק. אין יחסי אישות כבר שנים ארוכות. האישה הודתה בכך. הבעל חי בחדר קטן בבית. אין ביכולתו של הבעל לשלם יותר.

בית הדין בירר עם האישה כמה זמן אין יחסי אישות ביניהם. האישה טוענת שנה-שנתיים, בגלל אירצונו של הבעל. הבעל טוען כי לפחות עשר שנים אין ביניהם יחסי אישות. לטענתו הוא כבר חמש שנים מחוץ לחדר השינה. לטענת האישה, הוא מחוץ לחדר שנתיים, מאז הכיר אישה אחרת, לדבריה.

כך שלעמדת שני הצדדים, הנתק ההדדי ביניהם נמשך כבר זמן רב טרם תביעת הגירושין, ואף עובדה זו מקשה על בית הדין להשתכנע מטענת האישה כי היא אכן חפצה בשלום בית, ואדרבה, בית הדין השתכנע שפני שני הצדדים לגירושין, כמצוין לעיל.

בנוסף, נזכיר כי כבר בהחלטת בית הדין מיום י"ד בסיוון תשע"ב (4.6.12), בית הדין הורה על גירושי הצדדים. אף בהחלטה מיום כ"ט בסיוון תשע"ב (19.6.12) ניתנה הוראה לפתיחת תיק לסידור גט. כך שוודאי שמאז, האישה לא זכאית למזונותיה.

באשר למזונות כל עוד הבעל חי בבית, ראו האמור בהחלטת בית הדין מיום ח' באייר תשע"ב (30.4.12):

למעשה הצדדים מסכימים כי היום אחה"צ הם יחתמו על הוראות קבע משותפות לתשלומי החשמל, המים, הגז, הארנונה והמשכנתא. בית הדין נותן תוקף של פסק דין להסכמה זו.

בעניין זה, מקובלת על הצדדים עמדת ב"כ הבעל כי אם החשבונות השוטפים הנ"ל יעברו את הממוצע החודשי כפי שהיה מקובל בעבר, האישה תישא בהפרש לבדה. עמדה זו מקובלת אף על דעת בית הדין, שהרי הגיון רב בצידה, בגין העובדה כי התשלומים מבוצעים מהכנסתו של הבעל המועברת לחשבון המשותף אשר ממנו מתבצע התשלום.

באשר לחובות העבר להוצאות השוטפות לרשויות השונות, בשלב זה קובע בית הדין כי לאותם גופים שלא ימשיכו את מתן השירותים טרם פירעון חוב קודם, ישולם אף חוב זה מהחשבון המשותף הנ"ל, שהרי על פי ההסדר שהיה נהוג, מחשבון זה היו אמורים להשתלם החשבונות הנ"ל אף בעבר.

ההוראה הנ"ל באשר לחובות העבר אינה תלויה בהימצאותו של הבעל בבית, ואף אם יחליט לעזוב, החובות המוגדרים לעיל ישולמו מהחשבון המשותף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהחלטת בית הדין מיום י"ד בסיוון תשע"ב (4.6.12), בית הדין סיכם את התנהלות התיק עד כה, בעיקר באשר לאי כנות טענת האישה לשלום בית ואף באשר למשא ומתן הרכושי שכבר התנהל ביניהם, וכך כתב במסקנת הדברים:

הרי שהתנהלות הצדדים הייתה לקראת גירושין, התנהלות שתאמה והצדיקה את התרשמות בית הדין המצוטטת לעיל בכמה הזדמנויות, כי אכן האישה אינה חפצה באמת בבעלה ופני הצדדים הם לגירושין. בית הדין מציין כי ייתכן שהתעקשותה של האישה לשלום בית נובעת מתוך רצון, כוונה או מטרה להשגת הישגים כלכליים מסוימים.

בנוסף לכך נציין את עמדת שני הצדדים האמורה בהחלטת בית הדין מיום ח' באייר תשע"ב (30.4.2012) על אודות העדר יחסי אישות ביניהם, כאשר אף לדברי האישה, הצדדים כבר "שנה-שנתיים" ללא יחסי אישות. לטענת הבעל, לפחות עשר שנים שאין ביניהם יחסי אישות, כאשר הוא כבר חמש שנים מחוץ לחדר השינה. לטענת האישה, הוא מחוץ לחדר שנתיים, מאז הכיר אחרת. כך שהנתק אכן עמוק ביותר.

לאור כל האמור, בית הדין התרשם כי אין סיכוי לשלום בית בין הצדדים, ושניהם כבר נמצאים במקום אחר, בהשגת יתרונות לקראת החלוקה הרכושית.

לאור האמור, בית הדין קובע כאמור כי על הצדדים להתגרש.

בשלב זה בית הדין אינו הולך רחוק יותר, זאת לשם שמירת כבודה של האישה, מתוך תקווה כי כאישה שומרת חוק והלכה, האישה תקיים את החלטת בית הדין הנ"ל.

יש לפתוח תיק לסידור גט.

החלטה זו אינה שוללת מהאישה את זכותה לנסות ולשכנע את בעלה לחזור לשלום, אם היא אכן מאמינה בכך והבעל יתרצה לכך.

לאור ההחלטה כי עליהם להתגרש, בית הדין אף אינו קובע מזונות זמניים לאישה.

הרי שבית הדין קבע מפורשות כי:

התנהלות הצדדים הייתה לקראת גירושין, התנהלות שתאמה והצדיקה את התרשמות בית הדין המצוטטת לעיל בכמה הזדמנויות, כי אכן האישה אינה חפצה באמת בבעלה ופני הצדדים הם לגירושין.

וכי:

בית הדין מציין כי ייתכן שהתעקשותה של האישה לשלום בית נובעת מתוך רצון, כוונה או מטרה להשגת הישגים כלכליים מסוימים.

וכי:

הנתק אכן עמוק ביותר.

וכי:

לאור כל האמור, בית הדין התרשם כי אין סיכוי לשלום בית בין הצדדים, ושניהם כבר נמצאים במקום אחר, בהשגת יתרונות לקראת החלוקה הרכושית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולאחר שהורה על גירושין, הסיק לאור כל האמור לעיל כי:

בית הדין אף אינו קובע מזונות זמניים לאישה.

לא נמצא בתיק כי בית הדין הגדול סתר החלטה זו, ובית הדין סבור כי החלטה זו מוצדקת, והאישה נעדרת זכאות לדמי מזונות, לאור האמור ברמ"א (אבן העזר סימן ע סעיף יב) כי אישה שאינה חפצה בבעלה, אינה זכאית למזונותיה.

נציין כי אף בהחלטת בית הדין הגדול מיום י"ד בסיוון תשע"ג (23.5.13) נאמר כי:

יש לפעול על פי המתווה שקבע בית הדין האזורי שיש להתגרש ולאחר מכן תידון תביעת הכתובה וחלוקת הרכוש. זו הדרך הנכונה והיעילה ביותר לסיום חיי נישואין כאשר הסכסוך קשה בין הצדדים.

כך שגם בית הדין הגדול התרשם בצורה דומה מטענת שלום הבית של האישה.

עוד נציין מהאמור בהחלטת בית הדין הגדול שם:

המערערת משתמשת בעיכוב הגט כקלף מיקוח להשגת הישגים מעבר לפסיקה אובייקטיבית על פי הדין או על פי החוק.

ודבריהם מדברים בעד עצמם באשר להתנהלות האישה בתיק זה עד להסכמתה להתגרש.

לאור כל האמור: הדרישה לפסיקת מזונות עבר – נדחית.

ב. כתובה ופיצוי

נמשיך בפסיקה בשאלת הכתובה.

אף לשם כך נתאר מהלך העניינים מתוך האמור בהחלטות קודמות.

שוב נצטט מתוך האמור בהחלטה מיום ו' בטבת תשע"ב (1.1.12):

בפנינו תביעת גירושין של הבעל.

האישה מגיבה כי היא רוצה שלום בית.

הצדדים עדיין אינם פרודים במגוריהם וחיים יחד באותו בית.

הבעל מפרט תביעתו: הוא חש מושפל בבית, האישה הוציאה אותו מחדר השינה, מרמה אותו בכספים. ישן בסלון כבר שמונה חודשים על הרצפה. סובל מבעיות גב חמורות. האישה הפסיקה לכבס ולבשל. אין יחסי אישות כבר כמה שנים. האישה מכה אותו ומשחירה את פניו בפני חברים ומשפחה. לא מאפשרת לו לנהוג ברכב. היא מעלימה את הרכב. הוא נאלץ לקנות לעצמו קטנוע קטן. כך זה נמשך שנים.

האישה מגיבה: יש פה הרבה שקרים. הבעל היכה אותי. הוא משפיל אותי. אלו גירושין שניים לבעל. הבעל לא בבית בכלל. הבעל מכנה אותי "עובדת רומניה", "גוש בשר".

עוד טוענת האישה כי היא הגיעה רווקה לנישואין והבעל ריסק אותה כלכלית.

האישה טוענת כי כדי להתגרש היא דורשת כתובה ותוספת, ומדגישה כי אינה זכאית לפנסיה.

בית הדין עיין בכתובה. הכתובה על סך מיליון שקל ישן, משנת 83.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד טוענת האישה כי מאז 16 לאוגוסט שנה זו, הבעל לא משלם את חשבונות הבית.

ב"כ הבעל מוסיפה: הבעל הכניס את האישה לכספי ירושת אביו. זאת כדי לבנות אמוץ וליצור שיתוף. לאחר מכן האישה השפילה אותו. ברור שהאישה לא רוצה שלום בית. משנת 2008 האישה נועלת את חדר השינה בפניו. הדירה רשומה על שם שניהם אך נקנתה מכספי הבעל מגירושיו הראשונים.

ב"כ הבעל טוענת כי הצדדים ניהלו משא ומתן, אך עד כה ללא תוצאות. מוכנה לחלוקה שווה בכל. טוענת כי יש לאישה שני חשבונות בנק. הבעל משתכר 6,500 ש"ח לחודש. מאשרת כי אכן בתקופה האחרונה האישה לא עובדת. ב"כ הבעל טוענת כי הם מוכנים לשקול חלוקה לא שווה בדירה כפיצוי לאישה, אך רק בתנאי שהאישה תצא מירושת האב לגמרי. הירושה נמצאת בחשבון נפרד, אך חשבון זה הוא על שם שני הצדדים.

ב"כ האישה מגיבה: בחודשים האחרונים האישה לקחה הלוואה מהבנק. הכספים בחשבונות הבנק הם של אביה והיא מיופת כוח שם. החשבון על שם האישה ואביה. האישה נכנסה לירושת הבעל מאביו, וסברה שהכסף יהיה משותף. יש שם 550,000 ש"ח. הבעל לקח משם כבר 120,000 ש"ח.

כן תובעת האישה מזונות זמניים. יש לה התראה לניתוק מים. כן המשכנתא לא משולמת. יש פיגור של ארבעה חודשים. לטענת האישה עניין זה הוא בדחיפות עליונה.

ב"כ הבעל משיבה: האישה משתכרת כ-6500 ש"ח לחודש, והאישה לקחה כספים מהחשבון שהיה על שם אביה לשלם את המשכנתא. כאשר לחשבון הבנק טוענת: בקשנו מהאישה כי כל הוצאה שתצא, תצא בחתימה שני הצדדים.

עד כאן הטענות והעובדות הנצרכות לשם קידום הליך בתיק זה.

לגופו של עניין, בית הדין סבור כי פני שני הצדדים לגירושין, ולא התרשם כי האישה באמת חפצה בשלום בית.

ברם, בין הצדדים אין הסכמות באשר לשאר העניינים הכספיים הפתוחים, כאמור לעיל.

בית הדין פונה לצדדים לנהל משא ומתן רציני ומכובד לגירושין ולגבש הסכם גירושין כולל, בתוך שלושים יום, זאת בהתאם לנתונים ולעובדות שהוזכרו לעיל.

בית הדין, בהכירו את ב"כ שני הצדדים, סבור כי הצדדים יצליחו לקדם את התיק מתוך משא ומתן הוגן, ענייני ומכובד, ומתוך רצון טוב ולב פתוח.

אם הצדדים ישכילו לגבש הסכם, הם רשאים להופיע לאישורו או לאישור הסכמתם להתגרש, בכל בוקר בשעה 8.45, ללא צורך בזימון נוסף.

אם לא יושג ההסכם המיוחל, על הצדדים לעדכן את בית הדין בתוך פרק זמן זה, ולציין מהן הנקודות שעדיין שנויות במחלוקת מבחינתם, ומהי עמדתם בהן.

העולה מהנ"ל הוא שסך הכתובה הוא מיליון שקל ישן.

כן נזכיר האמור שם כי:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לגופו של עניין, בית הדין סבור כי פני שני הצדדים לגירושין, ולא התרשם כי האישה באמת חפצה בשלום בית.

כך שלמעשה, אף האישה לא רצתה בבעל, אף שהוא פתח את תביעת הגירושין, וכפי התרשמות בית הדין המתוארת לעיל.

דיון נוסף התקיים ביום ח' באייר תשע"ב (30.4.12), ונצטט מתוך ההחלטה שנתנה ביום הנ"ל ועוד התייחסות ישירה לבקשה האישה לשלום בית:

בית הדין מוצא מקום לציין כי אמנם אף בשלב זה של הדיון האישה שבה וטוענת כי היא חפצה בשלום בית, אך באותה שעה מעלה טענות קשות מאוד נגד הבעל, באופן בוטה ובטון של ניכור עמוק, כך שלא ניכר שהיא אכן חפצה בשובו של הבעל לתוך חייה לחיי שלום.

וכן נצטט אף מתוך החלטת בית הדין מיום י"ד בסיוון תשע"ב (4.6.12):

הרי שהתנהלות הצדדים הייתה לקראת גירושין, התנהלות שתאמה והצדיקה את התרשמות בית הדין המצוטטת לעיל בכמה הזדמנויות, כי אכן האישה אינה חפצה באמת בבעלה ופני הצדדים הם לגירושין. בית הדין מציין כי ייתכן שהתעקשותה של האישה לשלום בית נובעת מתוך רצון, כוונה או מטרה להשגת הישגים כלכליים מסוימים.

בנוסף לכך נציין את עמדת שני הצדדים האמורה בהחלטת בית הדין מיום 30.4.12 על אודות העדר יחסי אישות ביניהם, כאשר אף לשיטת האישה, הצדדים כבר "שנה-שנתיים" ללא יחסי אישות. לטענת הבעל, לפחות עשר שנים שאין ביניהם יחסי אישות, כאשר הוא כבר חמש שנים מחוץ לחדר השינה. לטענת האישה, הוא מחוץ לחדר שנתיים, מאז הכיר אחרת. כך שהנתק אכן עמוק ביותר.

לאור כל האמור, בית הדין התרשם כי אין סיכוי לשלום בית בין הצדדים, ושניהם כבר נמצאים במקום אחר, בהשגת יתרונות לקראת החלוקה הרכושית.

כך שלמעשה, אף האישה לא רצתה בבעל, בהתאם לכל המתואר, ולכך השלכה אף לתביעת הפיצויים, שנפסקים לעתים, כדי לשכנע אישה להתגרש, וכאמור בפוסקים, מה שאינו שייך בנידון דנן, שאף האישה לא רצתה בבעלה.

לאור העובדה כי הכתובה בשקל ישן, בפן העקרוני, בית הדין יפסוק הכתובה על פי שיקול דעתו מדין פשרה ועל פי נסיבות התיק, כדרכו של בית בדין זה.

עוד נציין כי כבר בהחלטת בית הדין מיום י"ד בסיוון תשע"ב (4.6.12), בית הדין הורה על גירושי הצדדים. אף בהחלטה מיום כ"ט בסיוון תשע"ב (19.6.12) נתנה הוראה לפתיחת תיק לסידור גט.

האישה ביקשה לדחות את מועד סידור הגט שנקבע, ובהחלטת בית הדין מיום ד' בכסלו תשע"ג (18.11.2012) נקבע:

תגובת ב"כ הבעל הוקראה.

בית הדין עבר על הבקשה והתגובה.

לאחר הפעלת שיקול הדעת ולאור החלטות קודמות מיום ו' בטבת תשע"ב (1.1.2012), מיום ח' באייר תשע"ב (30.4.2012), מיום ה' בתמוז תשע"ב (25.6.2012) ומיום י"ד בסיוון תשע"ב (4.6.2012) והאמור בסיומה של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החלטה זו, לא נעתר למבוקש לדחיית סידור הגט הקבוע למחר, וסידור הגט יתקיים במועדו.

סוגיית הכתובה תידון לאחר הגט, כאמור בהחלטה הנ"ל, בכפוף לבקשה מתאימה.

למעשה, ביום ה' בכסלו תשע"ג (19.11.12), האישה לא הופיעה לסידור גט. אף בדיון לסידור גט מיום כ"א בטבת תשע"ג (3.1.13), האישה סירבה להתגרש.

האישה הסכימה להתגרש רק ביום כ"ה בתמוז תשע"ג (3.7.13).

אף האמור אינו "מזכה אותה בנקודות" העשויות לסייע לה בתביעת פיצוי מעבר לסך כתובה, אלא נהפוך הוא.

אולם למעשה כל הנ"ל רלוונטי פחות – לאור האמור בדו"ח האקטואר מיום י"ז באייר תשע"ו (25.5.16), כי בהתאם לאופציה הראשונה, על הבעל לשעבר להעביר לאישה כ־650,000 ש"ח, וכך זהו היקף זכויות העודפות שהוא יעביר לאישה בדרך זו או אחרת; ולאור המקובל כי בית הדין לא פוסק כתובה עם פסיקת תשלום זכויותיו הכספיות של הבעל – בית הדין לא יפסוק תשלום כתובה או פיצוי בתיק זה.

לכל הנ"ל מצטרפת העובדה האמורה כי סך הכתובה הוא מיליון שקל ישן, ובמקרה כעין זה, בית הדין פוסק כתובה על פי שיקול דעתו מדין פשרה ועל פי נסיבות התיק, כדרכו של בית דין זה. כך שבנסיבות דנן, סך הזכויות העודפות של הבעל שהם כ־650,000 ש"ח שעליו להעביר לאישה, בהחלט מכסים אף כל פסיקת כתובה על פי שיקול דעת בית הדין, ואף כל תביעת פיצוי, ככל שהייתה חבות לכך, ועל פי המתואר לעיל.

לאור כל האמור, התביעה לתשלום דמי כתובה, נדחית.

ג. דמי שימוש

התובע דורש תשלום עבור השימוש הבלעדי של האישה בדירת הצדדים כבר כמה שנים.

נראה כי עד הגירושין בפועל, הנתבעת פטורה מדמי שימוש, זאת בהתאם להחלטת בית הדין מיום ח' בניסן תשע"ד (8.4.14):

ובכן, בשלב זה בית הדין לא יחייב בדמי שימוש. החלטת בית הדין שחייבה אותו בתשלומי אחזקת הבית, אכן משמעותה כי האישה לא תחויב בדמי שימוש.

וכאמור בהחלטה קודמת, עד הגירושין הבעל שילם את הוצאות הבית בהתאם להחלטה קודמת, וכפי האמור בהחלטת בית הדין מיום כ"ו באלול תשע"ג (1.9.13):

לאור העובדה שהצדדים התגרשו והתובע פטור ממזונות אשתו לשעבר, נפטר התובע מהוצאות הבית השוטפות מיום הגירושין ואילך, למעט משכנתא.

כך שעד הגירושין בפועל, בית הדין קובע כי הנתבעת פטורה מתשלום דמי שימוש בגין מגוריה בדירת הצדדים.

העולה מהאמור ומההחלטה המצוטטת לעיל, כי בגין התקופה שמהגירושין ואילך, הנתבעת חייבת לשלם דמי שימוש, כל עוד היא גרה בדירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

התובע דרש כל העת תשלום זה, ואין סיבה שהיא לא תשלמו.

זאת בהתאם לדין המופיע בשולחן ערוך (חושן משפט סימן סג סעיף ו) וזה לשונו:

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, שאמר לו "צא", ולא יצא, חייב ליתן לו כל שכרו. ואם לא אמר לו "צא", אם אותה חצר אינה עשויה לשכר, אינו צריך להעלות לו שכר.

והוסיף הרמ"א בשם המרדכי, שיש לפטור אם לא אמר לו "צא": "ואף על פי שהוציא את בעל הבית בעל כרחו מן הבית והוא דר בו."

ועוד הוסיף בשם הנימוקי יוסף: "ואפילו היה רגיל להשכיר, רק שעכשיו לא עביד למיגר, בתר האי שעתא אזלינן."

ועוד הוסיף הרמ"א הלכה חשובה: "וסתם בתים בזמן הזה קיימי לאגרא, ואף על גב דעדיין לא השכירו מעולם."

לכאורה, על פי המקורות שהובאו לעיל חייבת האישה לשלם דמי שימוש לבעלה לשעבר מכוח שני דינים:

א. הבעל אמר לה "צא" (תבע דמי שימוש כל העת), ועל פי המובא לעיל, באופן זה חייב הדר להעלות שכר לבעל הבית.

ב. גם אילו לא היה אומר לה "צא", הייתה חייבת לשלם עבור מגוריה בבית שאינו שלה (בחלק שאינו שלה), משום שבית זה הוא חצר העשויה להשכיר, וכל שכן על פי דברי הרמ"א סתם בתים כיום עומדים להשכיר (אין נהוג שיש לאדם דירה פנויה ואינו משכירה לאחרים).

ברם, הנתבעת טוענת כי אף בנם המשותף גר עמה בדירה. ונראה להוסיף ולומר שבנידון דידן, עובדה זו, יש בה סברה לחייב אותה בדמי שימוש אף אם לא היה הבית עומד להשכרה. זאת על פי המובא במסכת בבא קמא (כא ע"א) שהסיבה שהדר בחצר חבירו פטור להעלות לו שכר (בחצר דלא קיימא לאגרא) היא משום הסברה שטוב הוא לבית שישבו בו אנשים (או משום שלא באים לשם מזיקים, או משום שדיירי הבית מטפלים בבית בעת שהותם בו), והרי בנידון שלפנינו גרה האישה בבית עם ילדיה (במשך חלק מהתקופה גרה רק עם בתה), ואפשר לומר שהבית היה נשמר אף אם לא הייתה היא עצמה מתגוררת בו ומעתה אין לה טענה להפטר מתשלומים. מאידך גיסא היה מקום לומר שאם היא לא הייתה גרה שם, גם ילדיה לא היו גרים שם, שהרי סמוכים על שולחנה, ואם כן אי אפשר לומר שאף בלעדיה היה הבית שמור, ועדיין צ"ע בזה.

מאידך גיסא, מאחר שגם בנם המשותף גר בדירה, ייתכן שאין לחייב את האישה בדמי שימוש על כל חלקו של הבעל.

ביחס לחיוב הנתבעת בדמי שימוש יש להדגיש כי אמנם ברמ"א (חושן משפט סימן קעא סוף סעיף ח) מובא בשם הרשב"א על אודות חלוקה בין שותפים:

לא חלקו, והשתמש בו אחד מן השותפין כמה שנים, לא יוכל אחר כך האחר לומר אשתמש גם כן זמן שנשתמשת, דכל זמן שלא חלקו, כל אחד בשלו הוא משתמש.

הרי גם בנידון שלפנינו מדובר בדירה המשותפת בין שניהם, ורשאית האישה לטעון שהשתמשה בשלה, ואין לתבוע ממנה שכר עבור כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ברם, מאידך גיסא, יש לומר שעצם העובדה שהאישה לא פינתה את הדירה, והיה הבעל לשעבר מנוע מלגור שם משום האיסור לגור עם גרושתו, הוי כאילו מנעה ממנו את המגורים שם.

ונרחיב את הנימוקים ממקורות הדין.

הגמרא בבבא קמא (כ ע"א) דנה בסוגיה של אדם שגר בבית חברו אם מחויב לשלם לו עבור ההשתמשות:

אמר ליה: "הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, צריך להעלות לו שכר או אין צריך?" היכי דמי? אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר – זה לא נהנה וזה לא חסר (=ופשוט שפטור)? אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר – זה נהנה וזה חסר (=ופשוט שחייב)? לא צריכא, בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר – מאי? מצי אמר ליה "מאי חסרתין?" או דלמא מצי אמר "הא איתהנית?" אמר ליה: "מתניתין היא" – "הי מתניתין?" אמר ליה: "לכי תשמשי לי." שקל סודריה כרך ליה, אמר ליה: "אם נהנית – משלמת מה שנהנית." אמר רבא: "כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה! דאף על גב דלא דמי למתניתין, קבלה מיניה. האי – 'זה נהנה וזה חסר', והאי – 'זה נהנה וזה לא חסר' הוא."

ומסיקה הגמרא שם:

בעי מיניה מרב הונא: "הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – צריך להעלות לו שכר או לא?" אדהכי נח נפשיה דרב הונא, אמר ליה רבה בר רב הונא: "הכי אמר אבא מרי משמיה דרב: 'אינו צריך להעלות לו שכר, והשוכר בית מראובן – מעלה שכר לשמעון.' "שמעון מאי עבידתיה? הכי קאמר: נמצא הבית של שמעון – מעלה לו שכר. תרתי? הא – דקיימא לאגרא, הא – דלא קיימא לאגרא. אתמר נמי: אמר רבי חייא בר אבין אמר רב – ואמרי לה אמר רבי חייא בר אבין אמר רב הונא: "הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – אינו צריך להעלות לו שכר."

אם כן, יוצא ש"בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר", כלומר זה לא נהנה וזה לא חסר – ודאי פטור, ואם "קיימא לאגרא ועביד למיגר", כלומר זה נהנה וזה חסר – ודאי חייב. אך "בלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר", כלומר זה נהנה וזה לא חסר, הסיקה הגמרא שפטור.

הדר בחצר חברו חייב מדין נהנה מהשני או מדין שהחסיר לשני

וטעם הפטור ביאר הפני יהושע בהתייחסו לדברי הגמרא:

תא שמע: רבי יהודה אומר: 'אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו – צריך להעלות לו שכר.' שמע מינה זה נהנה וזה לא חסר – חייב. שאני התם, משום שחרוריתא דאשייתא –

כלומר, שבמקום שנגרם לבעלים אפילו הפסד מועט כהשחרת הכתלים חייב לשלם ואין כאן את הפטור של מידת סדום. והטעם הוא שהחוב הוא רק משום שנהנה, וסתם נהנה פטור מלשלם כשאין חיסרון לשני, משום שכופין על מידת סדום, ובמקום של חיסרון אפילו במשהו כמו "שחרוריתא דאשייתא", כבר אין את טעם הפטור של מידת סדום, וממילא נשאר הטעם לחייב אותו הואיל ו'נהנה'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ועל פי זה מבאר הפני יהושע, שכל החיוב הוא רק משום שנהנה מממון חברו, ורק כאשר יש לחברו הפסד מכך, כי אם לא היה לו הפסד אין לחייבו, שהרי כופין על מידת סדום, ובמקום שיש הפסד החיוב אינו משום ההפסד, אלא משום ההנאה, שמשום ההפסד שיש לחברו אי אפשר לומר לו נכפה אותך על מידת סדום, שהרי יש לו הפסד, אך ודאי שהחיוב הוא רק משום ההנאה שיש לדר שלא מדעתו, וכך התשלום אינו לפי ההפסד אלא לפי ההנאה.

זה לא נהנה וזה חסר

ועל פי זה מסיק הפני יהושע, שבמקרה ש'זה לא נהנה וזה חסר' הדין הוא שיהיה פטור, כי הרי החיוב מבוסס על ההנאה ואם אין הנאה אין חיוב.

וזו לשון הפני יהושע:

ונראה דלא קשיא מידי דסברת התוספות היא דודאי משום מה שחסר אין לחייבו כיון דהוי גרמא בניזקין אלא כיון שנהנה זה בגוף ממון חבירו שדר בביתו בזה לחוד סגי לחייבו, והא דמספקא ליה שם בזה נהנה וזה לא חסר היינו משום דאיכא למימר בכה"ג כופין על מידת סדום כיון שהלה אינו מפסיד כלל, וגדולה מזו כתב המרדכי בשם ראבי"ה דאפילו לכתחילה מצי הלה לכופו לדור בעל כרחו בחצר דלא קיימא לאגרא ואף על גב דרוב הפוסקים חולקים עליו מ"מ בדיעבד שדר כבר שלא מדעתו שפיר מספקא להש"ס, אבל בזה נהנה וזה חסר כגון בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר כיון דלא שייך להזכיר כאן כלל מידת סדום כיון שמגיע לו היזק שפיר פשיטא ליה להש"ס לחייבו משום הנאתו לחוד, וכן נראה מלשון הש"ס בסמוך דמשום שחירותא דאשיתא משלם כל דמי השכירות ולא אמרינן שלא ישלם אלא כפי שהפסידו אלא ודאי שעיקר החיוב הוא בשביל שנהנה והטעם שחירותא אינו בא אלא להצילו מלומר שהיא מדת סדום, כן נראה לי לפרש דעת תוספות ועיין בהרי"ף דפליג באמת על התוספות בזה ודו"ק.

ולכן במקרה שזה לא נהנה וזה חסר – כיוון שאין כאן 'נהנה' – אין לחייבו.

והנה דעת הרי"ף, והרמב"ם וכן הסכים הרא"ש, שבזה לא נהנה וזה חסר חייב, ולא כתוספות. וצריך לומר לשיטתם, שהחיוב הוא על החסר, וספק הגמרא הוא כשאין חסר – אם חייב על ה'נהנה' בלבד.

והטעם לשיטת הרי"ף לחייב ב'חסר' – ששונה דינו מגזלן שמשלם כשעת הגזלה, ובוודאי יכול לומר הרי שלך לפניך – יעוין בשיטה מקובצת שתירץ זאת וזו לשונו:

לא צריכא בחצר דלא קיימא לאגרא. ואיפכא לא מצי למימר, דפשיטא ליה הואיל ולא נהנה דפטור ואי משום דחסריה לא מחייב מידי דהוי אם גזלה ממנו דמשיב כעין שגזל ואינו משלם שכר. ולא נהירא דאם כן כי זה נהנה וזה חסר נפטריה מטעם גזלן? אלא ודאי לגזלן לא מצי לדמויי דהתם גזרת הכתוב הוא דכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל כעין שגזל יחזיר אבל הכא מיירי באדם שאינו רוצה לעשות עצמו גזלן ולהכי לא מצי למימר איפכא דכיוון דחסריה חייב אם לא יעשה גזלן.

כלומר: כיוון שאינו מחשיב עצמו לגזלן אלא דר בחצר חברו, על כן לא חל עליו דיני "והשיב את הגזלה אשר גזל", ועל כן יש לחייבו לפי הרי"ף על החיסרון, אף על פי שאין אפשרות לחייבו על ההנאה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יוצא שנחלקו הראשונים בטעם שזה נהנה וזה לא חסר פטור – אם הוא משום שעל כל נהנה חייב ורק משום שכופין אותו על מידת סדום אינו יכול לתובעו, או משום שכיוון שלא חיסר דבר אי אפשר לחייבו.

הדר בחצר חברו כשחייב מדין חוב או מדין מזיק

ולפי זה נחלקו בגדר החיוב בנהנה כשהחסיר מחברו, אם זה משום דיני מזיק או משום דיני חוב ומכר שחייב ליתן כתמורה עבור קבלת דבר מהשני, שלרי"ף זה מדיני מזיק ולתוספות ולפני יהושע' זה מדיני חוב.

ועיין בקצות החושן (סימן שצ"א ס"ק ב) וזו לשונו:

משלם כל מה שנהנית. ונראה דאף על גב דאבות נזיקין משלמין ממיטב (כבא קמא ה' ע"א), אבל בזה אינו משלם אלא מזיבורית, דהא בעל חוב דינו בזיבורית אף על גב דנהנה הלוה ממעותיו וחכמים הוא דתקנו בבינונית משום נעילת דלת (גיטין נ' ע"א), והכא שלא מדעת בעלים הוא דנהנה ואינו משלם אלא בזיבורית.

מפורש בקצות החושן שדין נהנה חיובו כדין בעל חוב, ולכן דין גבייתו יהיה מקרקע בינונית.

אמנם מכריע הקצות החושן, שיהיה דינו לגבות את חובו מזיבורית, כיוון שאין את הטעם של "לא תנעול דלת בפני לווין", שבגללה תיקנו חז"ל שבעל חוב דינו מבינונית.

אולם החזון איש (כבא קמא סימן י"א ס"ק יח) חולק על הכרעת דינו של הקצות החושן וסובר, שמשום לא פלוג רבנן, כיוון שהוגדר חיוב נהנה כדין בעל חוב, שוב דינו יהיה בבינונית.

אולם יעוין בברכת שמואל (כבא בתרא סימן ז) שהוכיח מהדין המובא בכתובות (ל' ע"ב) שאם תחב לו חברו לתוך בית הבליעה תרומה, כיוון שיש דין של 'קים ליה בדרכה מינה', פטור מדמי התרומה שלו, ולכאורה הרי אם נאמר שדין 'נהנה' הוא כדין חוב, אם כן מדוע יפטור משום הדין של 'קים ליה בדרכה מינה', הרי לא נאמר דין זה בטענה של "ממוני גבך".

אלא על כורחך מוכח מדין זה, שחיוב 'נהנה' אינו דין של חוב כמלווה, אלא כדין מזיק וגזלן, כיוון שנהנה מממון חברו כל עוד אינו משלם זאת דינו כדין גזלן, והתשלום פוטר מדין גזלן, ותשלומי גזלן נפטרים מדין 'קים ליה בדרכה מינה'.

היוצא מהנ"ל שבזה נהנה וזה לא חסר שהסיקה הגמרא שפטור, הוא משום שאם חברו נהנה בלי שהוא נחסר, כופין על מידת סדום שלא יתבע ממנו מה שנהנה, או משום שאין לחייבו שהרי לא חיסרו.

האם החיוב הוא רק משום שלא היה 'מדעתו' או אפילו כשזה 'מדעתו'?

והקשה בשיטה מקובצת, ביחס לדין זה נהנה וזה לא חסר פטור:

וקשה אמאי לא פשיט ליה דפטור כדאמרין פרק קמא דבבא בתרא (יב' ע"ב) דכופין על מדת סדום ויהבינן ליה אחד מיצרא.

ותירץ:

ויש לומר דלא דמי, דהא קא מודו דהכא אם ראינו בו בשעה שנכנס לביתו, לא שבקינן ליה ליכנס הילכך כי דר בו יש לחייבו, והתם מתנינן ליה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכתחילה ויהיבין ליה אחד ניגרא, אלמא לאו חדא טעמא נינהו. ע"כ – ה"ר ישעיה ז"ל.

היוצא מדבריו, שכל הנידון בסוגיה בדין זה נהנה וזה לא חסר, הוא רק באופן שאם היה רוצה להיכנס לביתו יכול היה בעל הבית למנוע ממנו את הכניסה לדור, ורק אז יש לדון באופן שכבר דר שם אם חייב לשלם או לא, אך באופן שבו מלכתחילה מותר לו להכנס אף בלי הסכמת בעל הבית, בזה בוודאי לכולי עלמא זה נהנה וזה לא חסר פטור.

ונראה שדבר זה תלוי במחלוקת רש"י ותוספות, אם הסוגיה מדברת בדר שלא מדעת הבעלים או גם בדר מדעת הבעלים.

יעוין ברש"י (בבא קמא כ ע"א ד"ה בהקדש) וזו לשונו: "ליכא למימר שלא מדעת, דדעת שכינה איכא, הלכך כהדיוט מדעת דמי."

כלומר: כל הסוגיה לדעת רש"י מדברת כשהדר דר ונהנה שלא מדעת הבעלים, אך אם הוא מדעת הבעלים וברשות, על זה הסוגיה לא מדברת, ובוודאי פטור מחיוב תשלום.

אמנם תוספות (שם כ ע"א ד"ה כהדיוט) חולקים על רש"י וזו לשונם:

פירש הקונטרס דדעת שכינה איכא. וקשה, דשלא מדעתו לאו דוקא אלא אורחיה דמילתא נקט והוא הדין מדעתו? אלא נראה 'כהדיוט מדעת דמי' – כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה.

הרי שתוספות חולק על רש"י וסוברים, שאין הבדל לעניין דיני הנהנה מחברו בין אם זה היה מדעת חברו לבין אם זה שלא מדעת חברו.

וכן בשיטה מקובצת כתב בשם ר' ישעיה וזו לשונו:

פירש הקונטרס וכו'. וקשה דהא לאו בידיעה תליא מילתא אלא במחאתו, ו"שלא מדעתו" דקאמר - אורחא דמילתא נקט. אלא הכי פירושו הקדש שלא במחאה כהדיוט במחאה דמי, שכבר מיחה הכתוב שלא יהנו מן ההקדש.

אמנם בשו"ת תרומת הדשן (חלק א סימן שיז) סובר שבמקרה של 'זה נהנה וזה חסר' גם רש"י יודה שאין הבדל אם הדר דר בתחילת כניסתו ברשות ומדעת הבעלים או לא. וכך כתב:

ואף על גב דבכולהו ההיא שמעתא לא נקיט אלא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, משמע הא מדעתו פטור. והכי פרש"י אהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי. התוספות התם כתבו בפשיטות אף בלא ראייה דלא כרש"י. וי"ל דרש"י נמי לא מחלק בין מדעת לשלא מדעת, אלא גבי זה נהנה וזה לא חסר, דעלה קאמר התם דכיון דלא חסר והוי נמי מדעת, ודאי פטור הנהנה, אבל היכא דזה נהנה וזה חסר - אפילו מדעת נמי אינו מוחל על חסרונו.

וכן הרמ"ע מפאנו (שו"ת, סימן פט) פסק שרש"י יודה בזה נהנה וזה חסר, וזו לשונו:

וקא סלקא דעתך לדמוייה לחצר דקיימא לאגר וגברא דעביד למיגר דלכולי עלמא חייב [...] דזה נהנה וזה חסר – וכי תימא התם שלא לדעת בעל החצר והכא לדעת ופטור, לא מצינן למימר הכי, דהתם אף על גב דנקט "שלא מדעתו" ומשמע מתוך דברי רש"י דאילו מדעתו פטור, כבר חלקו עליו רבני צרפת, ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר פסקו, דכיון דאיכא חסרון מעט גבי בעל הבית, משום שחריירותא דאשיתא, דצריך לשלם לו כל הנאותיו, כל שכן הכא דחסר טובא שזן אותו די מחסורו והווי ליה זה נהנה וזה חסר לגמרי, ואפי' (אולי צריך להיות ואפשר נוכח הוא במהדורת ישמח לב, תשס"ז; בדפוס ראשון "ואפי' ודפוסים שאחריו כתבו, כנראה בטעות, "ואפי' –

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ואפילו" [ועיין לעיל אות יב במובא מתרומת הדשן] שגם רש"י אינו מחלק בין לדעת בין שלא לדעת אלא גבי חצר דלא קיימא לאגרא, דעל הרוב אינו חסר כלל אבל בחצר דקיימא לאגרא דזה נהנה וזה חסר, ודאי אינו מוחל נזקו, והרי זה דומה לאומר שבור את כדי, קרע את כסותי דחייב אם לא אמר לו על מנת לפטור.

וייתכן לומר שרש"י ותוספות נחלקו במחלוקת של הראשונים המובאת לעיל, אם המחייב ב'זה נהנה וזה חסר' הוא ההנאה שבדבר או החיסרון של השני, אם החיוב הוא חיוב ממון כמו חוב או החיוב הוא חיוב כדין מזיק.

רש"י סבר שהחיוב הוא חיוב של מזיק ומדין חיסרון של השני, ולכן דווקא אם זה שלא מדעת הבעלים, אז שייך לחייב את הדר בתשלומים, שהרי נכנס שלא מדעתו ונגד רצונו, ובחצר דקיימא לאגרא אף הפסידו את דמי השכירות שיכל לקבל אם היה משכיר, ולכן סבר רש"י, שכל הנידון בסוגיה הוא דווקא שדר שלא מדעת הבעלים, כי אם זה היה מדעת הבעלים אי אפשר להחשיב את כניסתו לדור בחצר שאינה שלו למעשה נזק, שצריך לשלם על כך לבעלים, כאשר הבעלים ידעו מזה ואפשר שמחלו על כך, ולכן אפשר, שאפילו ב'זה נהנה וזה חסר' אם מדורו היה מדעת הבעלים, גם אפשר לפטרו מלשלם מאותו טעם, שהרי אם הבעלים ידעו ולא מיחו אפשר שמחלו, ואין כאן מעשה נזק.

אולם תוספות לשיטתם סוברים, שב'זה לא נהנה וזה חסר' הוא פטור, שהרי החיוב לדעת תוספות הוא מדין 'נהנה'. אם כן, כשאין נהנה אין חיוב תשלום וכשיש נהנה יש חיוב תשלום, אלא שאם אינו חסר כופים על מידת סדום שלא לתבוע ההנאה, אם כן אין זה משנה אם הדר דר מדעת הבעלים או שלא מדעתם, שהרי החיוב והפטור לא נגזרים מהסכמת הבעלים או לא, אלא רק אם הייתה הנאה או לא, ולכן תוספות סוברים שמדעתו הוא לאו דווקא.

השולחן ערוך (חושן משפט סימן שסג סעיף ו) פסק בזה לא נהנה וזה חסר שחייב, ולשון השולחן ערוך היא "שהרי חיסרו ממון", משמע שהחיוב הוא מדין נזק לשני ולא מדין נהנה, על כן ייתכן שאם האישה דרה בבית שהוא שלה, אין במעשה זה פעולת נזק והפסד, שאפשר יהיה לחייבה מדין "הדר בחצר חברו שלא מדעתו", שבמקרה דנן לא צריך את דעתו בשביל לפטור, שהרי בשלה היא דרה ומדעתה הוא.

על כן ייתכן שלאור הדיון הנ"ל, אין לחייבה מדין 'נהנה' ומדין 'הדר בחצר חברו שלא מדעתו'.

ברם, עדיין ייתכן לומר כאמור בתחילה וכדרך המקובלת, שיש לחייב מדין 'נהנה', כשאמר לה "צאי". וכן יש לומר שהחיוב מדין 'נהנה', ומה שכתב השולחן ערוך לנמק החיוב "שהרי חיסרו ממון" – ודאי שאין זה מדין 'מזיק' שהרי חיסרו רק שחרוריתא דאשייתא ומשלם לו כל דמי השכירות (כך דעת רוב הראשונים ודלא כשיטת הרמ"ה שמשלם לו רק הפסד השחרוריתא) ומה שצריך שיחסרו ממון – כדי להעמיד לו זכות תביעה שאין כאן מידת סדום, כמו שכתב הפני יהושע, או כדי לייחס את ההנאה לבעל הבית, כמו שייסד הגאון רבי שמעון שקאפ. יש מקום לליבון הדברים ולא נכריע עתה בכך, אך לאור האמור להלן, אין נפקא מינה לדינא בנידון דנן, שהרי בכל מקרה, החיוב במקומו עומד.

כן נראה לחייבה כדין 'שותפין', שהרי התבטלה השותפות שביניהם וכפי שהובא לעיל וכפי שיובא דלקמן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שותף יכול להשתמש בשל חברו

הנה כתב הרמ"א (חושן משפט סימן קעא סעיף ה) וזו לשונו:

לא חלקו, והשתמש בו אחד מן השותפין כמה שנים, לא יוכל אחר כך האחר לומר אשתמש גם כן זמן שנשתמש, דכל זמן שלא חלקו כל אחד בשלו הוא משתמש.

ומקור דבריו הוא משו"ת הרשב"א (חלק ב סימן קמא) וזו לשונו:

ואם אירע שישב בו האחד שנים ושלוש שנים, נראין לי דברים ברורים שאינו חייב להעלות לו שכר, דכל שלא חלקו בשלו הוא משתמש. ואפילו בחצר שיש בה דין חלוקה נמי, וכל שכן בחצר שאין בה דין חלוקה. דלא דמי לדר בחצר חבירו שלא מדעתו. והוא הדין דאינו יכול לומר לו כדרך שנשתמש בו שתי שנים אשתמש בו אני לבד כנגדן, דכל שלא חלקו - בשלו הוא משתמש. ואלו רצה חבירו היה משתמש בו.

הרי הטענה שכותבים הרשב"א והרמ"א "כל אחד בשלו הוא משתמש", היא טענת פטור, שהרי לא עשה השותף שום מעשה היזק בכניסתו לדירה לדור שם, ואף לא נהנה מרכושו של השני, שהרי בהיותו שותף הוא נהנה מרכושו ובשלו הוא משתמש, ועל כן אין לשותף שום תביעה עליו.

אמנם הרשב"א הוסיף עוד טעם לפטור, והוא: "אם רצה חברו, היה משתמש בו", שטעם זה במקרים מסוימים יכול לסתור את הטעם הראשון של "בשלו הוא משתמש", כגון זוג שהתגרש, וחל על הבעל איסור לדור עם גרושתו בדירה, ואם כן יוכל לטעון שבגלל מגורי האישה בדירה אינו יכול לגור שם, והיא זו שבמגוריה מונעת ממנו להיכנס לדירה ועל כן שתשלם לו, או במקרה שהיא הוציאה נגדו צו הרחקה או צו מניעה המונע ממנו להיכנס לביתם, שלא שייך לומר "אם רצה חברו היה משתמש" ואילו לפי הטעם הראשון בכל מקרה בשלה היא גרה ומשתמשת ועל כן אין לחייבה.

אך הרמ"א שהעתיק את הרשב"א, לא הביא כלל את הטעם השני, אלא רק את הטעם של "בשלו הוא משתמש", ועל כן אין לחייב את השותף כל עוד לא החסיר לשני ולא עשה שום מעשה נזק ולא נהנה מהשני אלא רק "בשלו הוא משתמש".

אמנם, בשו"ת מהרש"ם (חלק א סימן ח) הסיק מעיון בדברי הרשב"א בשו"ת, ומדברי הרשב"א בריש פרק השותפין שבנדורים, כי עיקר הסברה היא "אם רצה חברו היה משתמש בו".

יש להבחין בין דירה העומדת למגורים לבין העומדת להשכרה ולרווחים

בנוסף, אף שעדיין שני הצדדים הם שותפים בבעלות על הדירה, יש אומדנא שבשעה שחיי השיתוף הגיעו לקיצם, משתנה אופי השותפות, ואם עד עתה היו שותפים בדירה שמטרתה למגורי בני הזוג, הרי מעתה הדירה עומדת למכירה ועד שתימכר - הדירה עומדת להשכרה ולחלוקת דמי השכירות בין הצדדים, ובאופן זה אם האחד גר בדירה ומונע את האפשרות להשכירה, בוודאי יצטרך המונע לשלם לשותפו דמי שימוש, ואינו יכול לומר "בשלי אני משתמש".

כך מצינו בשער משפט (סימן קעא ס"ק ה) וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונראה דדין זה לא שייך אלא בבית של שותפים, שהוא רק לדירה, לדור בו ביחד, אבל אם הוא בית של אכסניא שכל מי שנתאכסן שם משלם שכירות, בכהאי גוונא שייך השכירות לשני השותפין, ולא יכול לומר "בשלי אני משתמש", דזה דומה לההוא דסימן ש"ג סעיף י' בהג"ה דשני שותפין בבית והשכיר אחד מן השותפין כל הבית שלא מדעת שותפו, צריך השוכר ליתן לשותף השני חלקו, אם לא שהמשכיר אמר לו בפירוש שאינו משכיר לו אלא חלקו, ועיין שם בסמ"ע ס"ק כ"ה.

ואף אם השתתפו על דעת לגור ואחר כך נפרדו דרכם גם כן הדין הוא כן – כך מצינו בחכמת שלמה (בהגהותיו על השולחן ערוך חושן משפט סימן קעא), וביאר את הטעם לחילוק הנ"ל, וזו לשונו:

נסתפקתי אם הוא דוקא בדירה אשר אין עומדין להשכיר לאחרים רק לעצמן, ולכך כיון שאינו עומד להשכיר כמו דקיימא לן לעיל באם הניח להם אביהם בית הבד ומרחץ, דאף לכתחילה אם אי אפשר להשני להשתמש שם לא איכפת ליה ואומר העשיר להעני קח לך וכו' הכא נמי אף שניהם עשירים אם לא חלקו ושתק האחד והניח להשני להשתמש בו הוי כגילה דעתו שאין צריך עכשיו לכך, ולכך יכול השני להשתמש שם לבדו, אבל בדבר אשר עומד להשכיר לאחרים ולהשתכר בו, כגון בעשאן לשכר, אז דינו כמו דלעיל דיכול העני לכופף את העשיר להשכירו, כן הכא נמי כיון שהיה עומד לשכר, אם השתמש בו השותף עצמו הוי כאילו הותנה בפירוש שהוא יתן השכר כמו אחר, ואדעתא דשכר נחית, ואף אם הוא לא נחית לבד אפשר דמעצמו מחויב לשלם לחברו כיון דאם לא היה משתמש בו הוא היה משכירו לאחרים והיה מרוויח השותף בזה, ולכך אינו יכול להזיקו לדור בחלקו חנם וצריך לשלם לו. וצריך עיון.

בדירה שנועדה לרווחים – הדר בה יש בדעתו לשלם

אמנם החכמת שלמה מסתפק בזה ונשאר בצריך עיון, אך נראה שבמקרה שבו השתתפו כדי לגור יחדיו וכעת השותף תובע ממנו לצאת ובכך תובע לסיים את השותפות ולהגדיר את הדירה כעסק למטרת רווח ולא למטרת מגורים, וחברו ממאן לצאת מהדירה, ומונע ממנו דמי שכירות ומיצוי הרווחים מהנכס, בוודאי יש לחייבו, לא רק מהטעם של החכמת שלמה שדירה אשר איננה אמורה לשמש למדור של השותפים אלא להשכרה, הרי היא כעומדת לעסק ולרווח, ואין שותף יכול לומר "בשלי אני משתמש", כיוון שהרי הוא כמי שמוחל ומסכים לכך שיפצה וישלם לחברו את דמי השכירות שאותם הוא מונע ממנו לקבל, כאמור בדבריו לעיל, אלא כיוון שהשותפין השתתפו כדי לגור בדירה יחדיו, וכעת שיש סיבה שאינם יכולים לגור יחד, יש אומדנא דאדעתא דהכי שלא השתתפו, ואין אחד יכול להמשיך לגור לבדו ולומר "בשלי אני משתמש" כי כבר אין כאן גדר של "בשלי", וודאי שחייב לפנות את הדירה, ואם המשיך לגור בה, חייב לשלם לו את הרווחים שהיו יכולים להרוויח.

ובהתאמה לנידוננו, יש לחייב את האישה עבור שימושה בחלק של בעלה לשעבר הואיל ובמגורים בדירה היא מונעת את השכרת הדירה העומדת לרווחים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

די באמירת "צא" כדי להפסיק את השותפות

אמנם כל האפשרות של השותף לסיים את השותפות היא באחת מהאפשרויות הבאות המפורטות בשולחן ערוך (חושן משפט סימן קעז): כאשר נגמרה תקופת זמן השותפות, כאשר מת אחד מהשותפין ובעוד מקרים המפורטים שם.

והנה במקרה דנן, השותפים היו זוג נשוי אשר השתתפו בדירה על דעת מגוריהם המשותפים, וברור, באומדנא דמוכח, שכל השותפות היא על דעת כך שהם חיים כזוג נשוי החיים יחדיו, וכאשר הם יתגרשו מתבטלת השותפות הראשונה ביניהם ואינה עוד, ובוודאי כאשר האיש מבקש מהאישה כי תצא מהדירה, בכך הוא מודיע על הפסקת השותפות הראשונה, ועל כך שמרגע זה הדירה הופכת להיות מדירה המיועדת למגורים לדירה המיועדת לרווח ולהשכרה, ועל כן אינה יכולה לומר "בשלי אני משתמשת", ואם אחד מהצדדים יגור מעתה בדירה בוודאי חייב לשלם לשני את חלקו.

ואף על פי שהאיש לא פירק את השותפות בפועל, אלא רק אמר לה "צאי" ותבע זאת בבית הדין, נראה דדי בזה, כיוון שלא השתתפו על דעת שהשותפות תישאר על כנה כשהם גרושים, ולכן די בזה שהוא אומר לה "צאי" כדי שיחשב להפסקת השותפות.

ומצינו פוסקים, שבשביל להפסיק את השותפות ולא לחדשה כשהגיע הזמן, או להפסיק שותפות הקיימת, די בהודעה על כך לשותף שאין לו רצון להמשיך להשתתף עוד, כך מבואר בשו"ת מהרשד"ם (סימן קעז) וזו לשונו:

כאשר חזרתי על כל הצדדים לא מצאתי מקום לשואל, והדבר פשוט יותר מביעתא בכוחא שאין ללוי שום תביעה על השותפים, דלא מביעא השתא שהיה להם זמן קבוע בשותפות, אלא אפילו שהיה שותפותם סתם, כיון שגילו דעתם שלא יהיה להם שותפות אלא שיבא וייטול לוי חלקו, וכן עשה כפי מה שבא בשאלה כנזכר בזה, לא נשאר פה ללוי.

ועל כן יש לחייב את האישה בדמי שימוש בחלקו של הבעל, שהרי השותפות הראשונה של מגורים משותפים בדירה, הסתיימה, ומעתה הדירה עומדת לשכר, וביושבה בבית ומונעת את האפשרות להשכיר את הדירה, חייבת לשלם לבעל את דמי השכירות שיכל לקבל אם היה משכיר את הדירה.

אלא שטוענת האישה כי גם בנם המשותף דר בבית, דבר המוכיח שהבעל לא רצה להשכיר את הדירה, וטענתו על הפסקת השותפות ביניהם היא מהשפה ולחוץ.

נראה שבאופן זה, שאמנם בנם המשותף גר בדירה, אך כיוון שהוא בגיר ואין הבעל חייב במדורו, והרי הוא כמי שמשכירו לו את חלקו בדירה, ואין זה מגדיר את מגורי האישה ושימושה בחלקה בלבד, אלא נחשב ששניהם משתמשים בחלקו של הבעל, ולכן, יש לחייב את האישה בחצי שכר מחלקו של הבעל והיינו רבע ממחיר שווי שכירות הדירה.

לכן נראה מכל האמור שיש לחייב את האישה ברבע ממחיר השכרת הדירה הנהוג, עבור שימוש בחלקו של הבעל (לשעבר) מדין 'נהנה', ומאחר שהאישה השתמשה בחלק של בעלה (לשעבר) עם בנם במשותף, הרי חלקה בתשלום הוא חצי ממחצית חלקו בדירה, והיינו רבע.

לאור כל האמור, בית הדין מכריע כי הנתבעת תשלם לתובע רבע משכר דירה ריאלי לדירה זו, מעת הגירושין וכל עוד היא גרה בדירה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לסיום נעיר: מערכת המחשוב מציינת כי בתיק זה ניתנו כבר מאה שבעים ושבע החלטות! בית הדין סבור כי אין הצדקה למתן החלטות כה רבות בתיק כגון זה, שאינו סבוך במיוחד. בית הדין שב וממליץ לצדדים ולבאי כוחם להפנים כי העת "להניח את כלי המלחמה", ולנסות לצאת סוף סוף לדרך חדשה, לאור מכלול ההחלטות שכבר ניתנו בתיקים אלו. בית הדין שב ומדגיש כי אין צורך שבכל פעם שמחליפים ייצוג, יפתח התיק מחדש, ובכך להקשות על הצדדים שוב ושוב לסיים את התיק. אף לצדדים עצמם מגיע קצת שקט ושלווה לאחר שנות התדיינות כה רבות, ומבוקש כי הם ובאי כוחם יפעלו לשם כך.

נציין: כל הכרעה בפסק דין זה מצויה במקומה, תחת הכותרת המתאימה.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום א' באלול התשע"ו (4.9.2016).

הרב אברהם דב זרביב

הרב דוד גרוזמן

הרב יצחק אושינסקי — אב"ד